

КАНТІАНСЬКА ЕПІСТЕМОЛОГІЯ: КОЛА В ДОВЕДЕННІ

Наукова діяльність визначає себе через дотримання декількох філософських принципів – т.зв. принципів філософії раціональності.

Предметом доповіді є один із принципів філософії раціональності – принцип описової ефективності. Дотримання принципу описової ефективності в науці є діями з пошуку нової інформації, а саме точніших і загальніших описів.

Об'єкт дослідження – проблема отримання нової інформації за умови відсутності епістемологічних засобів для непомилкового її доведення. Помилкою, якої не можна уникнути в науковій діяльності, є коло в доведенні¹. Необхідність помилки кола в доведенні визнано вихідною засадою, однією з основ кантіанської філософії раціональності. Доповідь автора містить спробу відповісти на питання філософії науки: чи обставина логічної помилки кола в доведенні впливає на процес отримання нової інформації в науці.

Припущення скептицизму полягає в тому, що обставина логічної помилки в доведенні впливає на процес отримання нової інформації, унеможливаючи надання переваги кращим твердженням. Поняття інформації, відповідно до скептичної точки зору, несумісне з істиннісним значенням «лож» того твердження, в якому виражено інформацію².

Припущення кантіанської епістемології полягає в тому, що наукове завдання з пошуку нової інформації можна успішно виконувати, незважаючи на обставини логічної вади доведення. На думку І.Канта, не є раціональним утримуватися від суджень опису, але необхідно усвідомлювати, «що це не більше як припущення здатності судження – заради власного застосування постійно сходити від емпірично особливого до більш загального, також особливого, для об'єднання емпіричних законів, які встановлює вказаний принцип.»³ Отже, раціональне

¹ Секст Емпирик. Три книги Пірронових положень // Секст Емпирик. Сочинення в двох томах. – Т.2. - М.: Мысль, 1976. – С.142.

² Вказ. праця. – С.230-231.

³ Кант І. Сочинення в шести томах. – Т.5. – М.: Мысль, 1966. – С.115.

застосування здатності судження обмежене контекстом очікування закону⁴, а не здійснення закону⁵. Контекст відкриття і контекст доведення, обґрунтування, підтвердження у пізнанні розрізняють Ч. Пірс, А. Пуанкаре, К. Поппер, Х.Альберт та інші представники кантіанської епістемології.

Стандарти *критичного раціоналізму*, що використовують для оцінки наукової інформації, здебільшого регулюють контекст відкриття. Стандарти *класичного раціоналізму* регулюють контекст доведення, обґрунтування, підтвердження. Останні відзначаються суто негативним характером вимог: дотримання принципів несуперечності, повноти, незалежності.

Сучасний раціоналізм в епістемології набув визнання у вигляді філософії структуралізму, предметом якої є інваріант. Структуралізм формулює основні вимоги до пізнаваної випадковості, застосовуючи до змісту фундаментальних описів природи стандарти класичного раціоналізму. М.В.Попович окреслює епістемологічні горизонти структуралізму наступним узагальненням відношення інваріантності: «ідея структури як інваріанту перетворень – це по суті те ж, що ідея симетрії і ідея відносності.»⁶

На думку доповідача, пошук раціональних стандартів контексту відкриття є визначальним для відокремлення кантіанської епістемології від традиції класичного раціоналізму. У доповіді представлено результати наукової роботи, метою якої було за допомогою кантіанської епістемології сформулювати ідею часткової автономності контексту відкриття від контексту доведення в частині пошуку нової інформації та з'ясувати межі вказаної автономності.

⁴ *Рефлексивна* здатність судження – здатність підведення під закон, що не даний, керуючись регулятивним принципом.

⁵ *Означаюча* здатність судження – здатність виведення з наявного закону, керуючись конститутивним принципом.

⁶ Попович М.В. Раціональність і виміри людського буття. – К.: Сфера, 1997. – С.14.